شەنگال، ئەوبرینەی تا ئەمڕۆش خوێنی لێ دەچۆڕێت ! … عەبدوڵا ساڵح

دانیشتوانی ناوچەی شەنگال زوربەیان ((یەزیدین)). یەزیدیەکان لە ناوچەکانی (موسڵ ، دهۆك، دیاربەکر، حەلەب و دورگەی ابن عومەر) نیشتەجێن، ئەوان وەك جولەکە ((ئایین و شوناسی نەتەوەییان)) تێکەڵ بووە، شکانەوەیان بەسەر بیروڕا ئایینیەکان و دووره پەرێزی و تێکەڵاو نەبوونی خۆزانیان لە گەڵ ئاینزاکانی تر، ئەوانی تا ئەندازەیەك خستۆتە ناو جوغزێکەوە، ئەگەرچی زمانی کوردی کرمانجی شێوازی سەرەکی ئاخاوتنیانە، بەڵام ئەوانەی ناوچەی بەعشیقەی نزیك موسڵ بەزۆری زمانی عەرەبی وەك زمانی سەرەکی ئاخاوتن بەکاردێنن، ئاشکرایە کە قسەکردن بە زمانێکی دیاریکراو ((شوناسی نەتەوەییت)) دیاری ناکا، بەڵکو هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ هەیمەنەو هەژمونی زمانی باڵا دەست لە ڕوی سیاسیەوە ، هەروەك چۆن دەیان وڵات زمانی سەرەکیان ئینگلیزیە بێئەوەی خۆیان بە ئینگلیز، وەك نەتەوە ، بناسێنن ، یا زمانی ئیسپانی و ….

ئاوڕدانەوەیەکی خێرا بۆ مێژوو، ڕاستیەکمان بۆ دەردەخا کە یەزیدیەکان بەدرێژایی مێژوو، لەسەر بنەمای باوەر و ئایینیان جینۆساید کراون ، مێژووی ساڵەکانی 1832 / 1844 ئەو ڕاستیەمان پێدەڵێ کە میرە کوردەکان کەمتریان بە یەزیدیەکان نەکردوە لەوەی داعش پێیکردن، بۆ نمونە (پاشای کۆر) کە هەر ئەمڕۆ ناسیونالیستەی کوردەکان پیا هەڵدەڵێن و بە (پاشای گەورە) ناوی دەبەن، و(بەدر خان بەگ) میری بۆتان، لەسەردەمی فەرمانڕەوایی ئەوندا، لە قەزای شێخان تەوەر عابدین و دەشتی نەینەوا و ناوچەی ئاکرێ، چەندین جار جینۆسایدی یەزیدیەکانیان کردوە و بە دەیان هەزاریان لێکوشتون یا خود ناچاریان کردون ببنە موسوڵمان ! . لەهەمانکاتدا بەگوێرەی پلانێکی داڕێژراو ، هەر ئەم پاشا کۆرەیە بەفێڵ میری یەزیدیەکانی بەناوی (عەلی بەگ) بانگهێشت کردوە بۆ ڕەواندز و دواتر لەگەڕانەوەیدا لە ناوچەی گەلی عەلی بەگ بۆسەی بۆداناوە وکوشتویەتی ، هەر بۆیەش ئەو شوێنە ئێستا بەناوی گەلی عەلی بەگ ناسراوە .

دوا کوشتاری یەزیدیەکان لەسەر دەستی کوردەکان ساڵی 1915 / 1923

بووە هاوكات لەگەڵ پاكتاوكردنی ئەرمەنیەكان ، كاتێك مەلای خەتێ كوشتنی موسڵمانان حەرام دەكاو كوشتنی غەیرە موسڵمان حەڵاڵ!! دواتر ساڵی 1918 لەلایەن برایم پاشاوە پەلامار دەدرێن و ئەمجا پەلاماری ساڵی 1935 لەلایەن سوپای عێڕاقەوە و دواتریش لەلایەن سوپای سەدام حوسێنەوە .

سەرچاوە كان – ((ویكیبیدیا / الموسوعة الحرة))- (((تاريخ الموصل، الجزء الأول، تأليف القس سليمان صائغ، طبع الكتاب في مصر.))

دوا جینۆسایدی یەزیدیەكان بەدەستی چەكدارانی چەنگ بەخوێنی داعشی ئیسلامی لە 4 / ئابی / 2014 كاتێك غافڵگیر كەوتنە بەر پەلاماری دڕندانەی ئەو هێزە لەكاتێكدا نزیكەی پێنج هەزار چەكدار لە پێشمەرگەو ئاسایشو پۆلیسو پاسەوانی بارەگا حزبییەكان لە شەنگال و دەوروبەری هەبوون كە زوربەیان سەر بەپارتی بوون، هەمویان ڕایانكرد و یەزیدیەكانیان تەنیا جێهێشت وخستیاننە بەر كەڵپەی دڕندانەی داعش .

لە دوای ساڵی ٢٠٠٣، شەنگال لەڕووی كارگێڕی و سیاسی لەلایەن هەرێمی كوردستانەوە ئیدارە دەدرا، بەتایبەت لەلایەن پارتی دیموكراتی كوردستانەوە، كە كۆنترۆڵی هەموو جومگەكانی ئەو قەزایەی كردبوو، وە قسەكەری یەكەم و كۆتایی یەزیدیەكان بوو لە ڕێگای هەندێك كەسایەتی یەزیدی وەك (تەحسین سەعید بەگ) كە وەك مۆرەی پارتی ناوزەد دەكرێ و دەنگۆی ئەوە هەبوو چەندین ملیار دۆلار لە بردنە پێشی سیاسەتی (كوردان دن و پارتاندنی) ناوچەكە و دانیشتوانەكەی سەرف كراوە.

سەرچاوە : ((إضطهاد الايزيديين عبر العصور جريمة يجب ايقافها في القرن الواحد والعشرين د.علاء الجوادي / صفحة مؤسسة النور للثقافة والاعلام)).

ئێستا، بەشی هەرەزۆری یەزیدیەكان ئاوارەن ونەگەڕاونەوە سەر جێ وشوێنی خۆیان و ژمارەیان بە زیاتر لە 300 هەزار ئاوارە مەزندە دەكرێ . دوای تێكشكانی سەربازی داعش ، ئەم شارە كە بەشێوەیەكی فەرمی دەبوو لەژێر كۆنترۆڵی دەوڵەتی مەركەزیدابێ ، بەڵام لە ڕاستیدا چەكدارانی پارتی دیموكراتی كوردستان و هێزەكانی پەكەكە و حەشدی شەعبی نفوز وهەیمەنەی خۆیان تیادا سەپاند، ئەمەش بووە هۆكاری ململانێیەكی توند لە نێوان ئەم هێزانەدا لەسەر حیسابی ژیان

وگوزەران و ئاسایشی دانیشتوانی ئەو شارە .

دوا پەردەی ئەم شانۆگەریە، ڕێکەوتنەکەی هەولێر و بەغدایە لەسەرەتای ئۆکتۆبەری ئەمساڵدا بۆ (ئاسایکردنەوەی دۆخی شەنگال)، کە هەردەم بە(هەنگاوێکی نیشتمانیی) و بەغدا بە(مێژوویی)و نەتەوە یەکگرتووەکان بە(هەنگاوێکی گرنگ) و واشنتۆنیش بە(شایانی پیرۆزبایی) ناویان برد. بەگوێرەی ڕێککەوتنەکە، دەبێت سەرجەم هێزە چەکدارەکان بچنە دەرەوەی شەنگال و دۆسیەی ئەمنیی شارەکەش بە پۆلیسی فیدڕاڵی بسپێردرێت.

ئەم ڕێککەوتنە لە ڕاستیدا ڕێکەوتنی پارتی دیموکراتی کوردستانە لەگەڵ دەوڵەتی مەرکەزی ، پارتی بەمەبەستی وەدەرنانی هێزە نەیارەکەیان لە ناوچەکە ، واتا پەکەکە، و زیاتر جووت بوون و بردنە پێشی سیاسەتێك کە لەگەڵ و بەرژەوەندیەکانی دەوڵەتی کینەپەرستی تورکیا دێتەوە . دەوڵەتی مەرکەزیش بەمەبەستی کەم کردنەوەی نفوز و دەسەڵاتی هێزەکانی حەشدی شەعبی وەك سیاسەتێکی گشتی لەسەرتاسەری عێڕاق و شەنگالیش وەك ئەڵقەیەکی دوورە دەست و لاوازتری نفوزی ئەم حەشدی شەعبیەیە .

هەر دوای ڕێککەوتنەکە، لە هەواڵێکدا ڕاگەیەنرا کە وەفدێکی سەربازیی حەشدی شەعبی لەسنوری پارێزگای نەینەوا سەردانی شنگالیان کردووەو لەگەڵ بەرپرسانی باڵای پەکەکە لەو ناوچەیە کۆبونەتەوە، دەیانەوێت بەم سەردانە ڕێککەوتنو هاوکاری لەنێوانیاندا دروستبێتو وتویانە، “هەر هێرشێک لەلایەن هەرلایەکەوە لەدژی شەنگال ئەنجامبدرێت، لەگەڵ هێزەکانی پەکەکە لە بەرانبەریان دەوەستنەوە”.

ئەگەر دەوڵەتی مەرکەزی وپارتی لەم ئاقارەدا بەرژەوەندیان یەکی گرتبێتەوە، ئەوا پەکەکە و حەشدی شەعبیش بەهەمان شێوە. هەر یەك لەو هێزانە، لەنێویشیاندا پەکەکە، دەیانەوێ شەنگال و ناوچەکە بکەنە ڕێگەیەکی تری ململانێی خۆیان لەسەر حیسابی دەرد و ڕەنج وئازاری خەڵکی ناوچەکە .

سەرنجێکی کورت لەم سیناریۆیە ئەوەمان بۆ ڕووندەکاتەوە کە ئەم ناوچەیە کراوە بە مەیدانی تێراتێن و خۆسەپاندن و فرە کوێخایی جۆرەها گروپ و میلیشیای ناوخۆیی و دەرەکیی وەکیلی ئەم و ئەو، . جۆرەها ئەجیندا و دەنگی ناساز و نامۆ و دوور لە بەرژەوەندی و ویستی شەنگالیەکان، هەڵتۆقیون و بونە دەمڕاست، ئەوەی نەبیسترا، تەنها دەنگ و ویستی خەڵکەکە و خاوەنە ڕاستەقینەکەی شەنگال بوو کە

ئاواتیان گەڕانەوەیەکی بێ سەریەشە بوو بۆ زێدی خۆیان. ئاکامی ئەو دۆخە نالەبارەش، درێژەکێشانی ئازار و مەینەتیی ئەو خەڵکەیه لە کەمپەکانی ئاوارەییدا.

ئەم سیناریۆیانە ، هەر هەمویان ، جگە لە تەشەنەکردنی برینێکی قوڵ بەسەر جەستەی ناوچەکە و دانیشتوانەکەی ناتوانی هیچی تر بێ ، هەر بۆیە دەبێ هەموو دەنگەکان بەئاراستەیەکدا بەرز بکرێنەوە کە خۆی لە وەدەر نانی هەر هەموو ئەو هێزانەو سپاردنی بەڕێوەبردن و پاراستنی ئاسایشی ناوچەکە بە دانیشتوانەکەی دەبینێتەوە .

شایانی باسە هەر ئێستا ولە درێژەی ئەم سیاسەتە کۆنەپەرستانەی لایەنە چەکدارەکانی ناوچەکە ، پارتی و پەکەکە زەنگی شەڕێکی ترسناك لە کوردستان لێدەدەن، شەڕێك کە باجە‌ ماڵوێرانکەرەکەی دەبێ خەڵکی زەحمەتکێش و هەژار ونەداری کوردستان بیدا، هەر بۆیە ئەرکی خەڵکی ئازادیخواز لەمڕۆدا وەستانەوەیە بەڕوی ئەم سیاسەتی شەڕانگێزیە و جیاکردنەوە بەرژەوەندی خەڵکی کوردستانە لە بەرژەوەندی ئەم دوو هێزە شەڕکەرە‌ ، بەتایبەتی پارتی کە بۆتە مۆرەی دەستی دەوڵەتی کۆنەپەرستی تورکیا بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتەکانی لە ناوچەکەدا .

2020 / 11 / 5